

TEMA 14.- LA PROTECCIÓN INTERNACIONAL DEL MEDI AMBIENT

1.-Aspectes generals. 2.- Característiques del Dret Internacional ambiental. 3.- Els principis fonamentals del Dret Internacional Ambiental. 4.- Medi Ambient i Desenvolupament: el desenvolupament sostenible

Prof. Karla Zambrano

Dpt. Dret Internacional "Adolfo Miaja de la Muela"
Universitat de València

Esta obra está protegida con una [Licencia Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

1.- Aspectes generals

A) El medi ambient mundial

- Protecció M-amb: Actualment és preocupació particulars, Estats i Cl.
- Medi ambient mundial: No existeix definició normativa (CIJ: 1996 Opinió consultiva legalitat de l'amenaça o d'ús d'armes nuclears: Espai en el qual viuen éssers humans i del qual depén la seua qualitat de vida i salut, fins i tot la de generacions futures), però elements essencials des de perspectiva jurídica:
 - Espai on viuen éssers humans (es preocupa de qualitat per a sustentar dignament la vida humana)
- Problemes que se susciten derivats de la interacció home-ajuste (contaminació, esgotament recursos, sequies, etc.) reordenació per a desenvolupament sostenible, que assegure també per a generacions futures.
- Problemes transfronterers i globals: Científics—tot està interrelacionat (síndrome de la papallona), però jurídicament—compartimentat en diferents espais estatals≠espais sense amo.

Però en qualsevol cas: part vital que necessita de tutela de manera col·lectiva i acció concertada.

- Primer problema: contaminació transfronterera (origen en un Estat-efectes més enllà).
- Efectes més enllà de veïnatge: gran distància i “exportació de la contaminació”.

➤ *Progressiva percepció de problemes globals (orígens difusos/efectes generalitzats): mundialització dels problemes*

- *Internacionalització problemes: globalisme del sistema econòmic (necessitat mínim uniformitat legislacions nacionals)*
- *Desavantatge comparatiu per exigència lleis mediambientals.*
- *Restriccions a la importació de productes potencialment perjudicials.*
- *Ajudes estatals a la modernització ambiental.*
- *Acció pels Estats: factors condicionants*

- *Dades ciència i tecnologia, encara insuficients i en desenvolupament constant. Necessitat de cooperació internacional científica i garantir transferència tecnologia ambiental.*
 - *Factor econòmic: cost econòmic de les mesures a adoptar condiona viabilitat real. Necessitat de tindre en compte les disparitats de desenvolupament.*
 - *Factor polític: necessitat de cooperació pel bé comú més enllà de la reciprocitat.*
- *Patrimoni ecològic de la humanitat: ordre ecològic internacional.*

B) Evolució històrica

- *“Prehistòria”*: començaments SXX instruments convencionals de contingut ambiental.
- *Era ecològica*:
 - *Inicis*: anys 60 moviment filosòfic del Revolució de Maig 68 i naixement del pensament “verd” (mobilització ciutadana). Primers convenis internacionals protecció sectors particularment necessitats ajuda urgent (Convenis de Brussel·les 1969 sobre intervenció en accidents marítims amb hidrocarburs i responsabilitat en aquests casos).
 - *Primera Cimera de la Terra*: Estocolm 1972 bases d'acció posterior:
 - *Instruments*: naturalesa declarativa per ser moment de diagnòstic i directrius polítiques.
 - *Declaració d'Estocolm 1972* (Preàmbul i 26 principis) sobre principals qüestions ambientals i criteris aplicables a escala internacional i nacional.
 - *Pla d'Acció per al Medi ambient* (109 Declaracions diversos sectors) tres eixos: *avaluació problemes, mesures gestió i mesures secunde.*
 - *Directrius*:
 - *Pla institucional*: Establiment Programa NU per al Medi ambient (PNUMA) orientació executiva i catalitzador desenvolupament programes cooperació.
 - *Codificador*: convenis i instruments jurídics sobre diferents sectors.

- Conferència de Rio de Janeiro sobre Medi ambient i Desenvolupament 1992:
 - Informe Brundtland (1987) Comissió de NU sobre Medi ambient i Desenvolupament: Conferència de Riu.
 - Instruments adoptats:
 - ❖ Declaració de Riu sobre el Medi ambient i el Desenvolupament (27 principis) criteris compatibilitat dels dos aspectes.
 - ❖ Declaració sobre els boscos (no jurídicament vinculant).
 - ❖ Conveni Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic.
 - ❖ Conveni sobre Diversitat Biològica.
 - ❖ Programa 21 (Pla d'acció desenvolupe sostenible SXXI).
- Cim Mundial sobre desenvolupament sostenible (Johannesburg 2002): revisió execució Programa 21.
 - Instruments:
 - ❖ Declaració de Johannesburg sobre Desenvolupament Sostenible: Compromís en pro del desenvolupament sostenible. Responsabilitat col·lectiva i objectius primordials.
 - ❖ Pla d'Aplicació de les Decisions del Cim Mundial sobre el Desenvolupament sostenible (10 actuacions concretes).

- Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible (Riu +20-2012). Moments de crisi econòmica i falta de voluntat política:
 - Dos grans temes de debat: l'economia verda i la reforma del marc institucional.
 - ❖ Economia verda: instrument fonamental de lluita contra la pobresa i beneficis ambientals per a NU. No s'aprova cap pla per a aconseguir els seus objectius.
 - ❖ Reforma PNUMA: Nou mandat, augment de pressupost i competències per a impulsar la investigació i coordinar les estratègies ambientals. Establiment d'un Fòrum d'alt nivell per a coordinar el desenvolupament sostenible (substitut de la Comissió per al Desenvolupament Sostenible).
 - Mancança de instruments normatius, però adopció de mesures de inversió econòmica i compromisos de determinats sectors.
 - Objectius Rio+20: detindre la pèrdua de la biodiversitat; mantindre i restaurar nivells de les pesqueres; incremente accés poblacions a aigua potable; compatibilitat faig costat a l'activitat minera amb impacte ambiental.
 - Cim sobre desenvolupament sostenible (Nova York, 2015): Agenda 2030.
 - Conferència de l'ONU sobre el Canvi Climàtic COP27, Sharm el Sheik 2022.

2.- Característiques del Dret Internacional ambiental.

A) La formació del Dret Internacional Ambiental

- Normativa àmplia de diferent naturalesa i complexitat. Flexible i perfils de *soft law*.
- Orientació eminentment preventiva.
- Fonts: substancialment les mateixes DI amb particularitats per l'objecte regulat.

A1. Els tractats ambientals

- Principal element normativa. Caràcter sectorial i originalitat:
 - Configuració com a tractat-llei: reglamentació comuna per a assoliment objectiu col·lectiu amb vaguetat contingut material.
 - Tendència a la institucionalització.
 - Divisió del text en blocs o cossos separats: disposicions substantives/disposicions tècniques (annexos).

- Continuitat del procés: conveni marc i acords successius de desenvolupament (protocols).
- Asimetria convencional: establiment calendaris i diversitat obligacions i drets segons desenvolupament econòmic i científic.
- Complexitat.

A2. El costum i els principis generals

- Actualment: Escassa presència:
- Novetat de la normativa.
- Malament acomode a les exigències i necessitats d'aquest sector.

A3. Els procediments normatius informals

- Tècniques de *soft law*:
 - Resolucions OI.
 - Declaracions Conferències Internacionals.
 - Resolucions òrgans institucionals d'aplicació de convenis ambientals.
 - Instruments econòmics i de mercat: etiquetatge ambiental, auditories ambientals, certificacions sostenibilitat, comerç drets d'emissió de gasos, etc.

B) Aplicació de normes ambientals i solució de controvèrsies.

➤ Mecanismes convencionals de control:

- Procediments informatius (reporting system).
- Procediments admonitoris (compliance procedures).
- Sistema d'observació i inspecció.

➤ Solució de controvèrsies:

- Aplicació principis generals DI: resolució mitjans pacífics i llibertat elecció del mitjà.
- Tractats amb disposicions substantives per a solució:
 - Arranjament jurisdiccional (judicial/arbitral).
 - CNUDM: arbitratge especialitzat.

3.- Els principis fonamentals del Dret Internacional Ambiental

A) El principi de cooperació internacional per a la protecció del medi ambient

- Deure de protegir el medi ambient i cooperar internacional per a tal fi.
- Declaració Estocolm 1972: Principi 24-Declaració de Riu (diverses disposicions) i Principi 7.
- Diverses manifestacions en els diferents nivells segons conveniència:
 - Deure de promoure conclusió tractats i altres instruments.
 - Intercanviar informació rellevant.
 - Notificar i prestar assistència Estats en situacions d'emergència que pogueren produir conseqüències ambientals danyoses.
- Deures: promoure investigació científicotècnica, procurar assistència tècnica i financera, programes de vigilància i avaluació.

B) El principi de prevenció del mal ambiental transfronterer

- Regla bàsica de bon veïnatge: sic utere tuo ut alterum senar laedeas.
- Orígens jurisprudencials:
 - Sentència arbitral Fosa de Trail 1941.
 - CIJ Assumpte Estret de Corfú 1949.
 - Sentència arbitral Assumpte del Llac Lanós 1956.
 - CIJ Assumpte de les proves nuclears 1974-1995.
 - CIJ Opinió consultiva sobre la legalitat de l'amenaça o l'ús d'armes nuclears 1996.
 - CIJ Assumpte de les fàbriques de cel·lulosa sobre el riu Uruguai 2010.
- Proclamació taxativa: Declaració d'Estocolm Principi 21-Declaració de Riu Principi 2, però general que la fa dependre de “diligència deguda”. Prescripcions més específiques que formulen exigència de comportament.
- Obligació jurídica exigible i generadora de responsabilitat en cas violació: Projecte d'articles CDI 2001 Prevenció del mal transfronterer resultant d'activitats perilloses.

C) El principi de responsabilitat i reparació de danys ambientals

- CDI: treballs de codificació sobre la responsabilitat
 - Crim ecològic internacional dels Estats: abandonada en Projecte 2001.
 - Responsabilitat Estats per conseqüències perjudicials d'actes no prohibits en DI: Projecte d'articles sobre prevenció de mal transfronterer resultant d'activitats perilloses 2001,
- Textos internacionals: *lege ferenda* (cooperació per a desenvolupament) i procediments flexibles de *soft responsibility*.

D) Els principis d'avaluació d'impacte ambiental, de precaució i “qui contamina paga”.

- Principis de caràcter essencialment procedimental d'aplicació preferent en Dret intern: instruments política nacional.
 - Impacte ambiental: Principi 17 Declaració de Riu.
 - Principi de precaució: Principi 15 Declaració de Riu. Respondre suposats de riscos probables de danys greus o irreversibles (encara sense evidència científica).
 - Qui contamina paga: Principi 16 Declaració de Riu. Internalització dels costos sanejament efectes negatius de la contaminació. UE acció en matèria de medi ambient.

E) Principi de participació del públic

- Principi 10 Declaració de Riu i desenvolupe Convenció sobre l'accés a la informació, la participació del públic i l'accés a la justícia en assumptes ambientals, Aarhus 25/6/1998.

4.- Medi Ambient i Desenvolupament: el desenvolupament sostenible

- Conferència NU 1992: bases progressiva harmonització imperatius economia i ecologia: el desenvolupament sostenible.
 - Origen: Treballs Comissió sobre Medi ambient i Desenvolupament i Informe Brundtland.
- Desenvolupament durador com a procés solidari, il·lustrat i equitatiu.
- Nou paradigma: fi antics mites de inagotabilitat recursos i capacitat regenerativa del sistema.
- Criteri essencial reorientació polítiques Estats. ODS